

<https://doi.org/10.15407/econlaw.2025.02.062>
УДК 347.736:347.99+340.12

Тетяна ГУДІМА, д-р юрид. наук, старш. дослідник,
заступник завідувача відділу проблем модернізації господарського права та законодавства
Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Макутова Національної академії наук України», м. Київ, Україна
(ID orcid.org/0000-0003-1509-5180)

Світлана РАЙЧЕВА, здобувач ступеня доктора філософії (081 Право)
Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Макутова Національної академії наук України», м. Київ, Україна
(ID orcid.org/0009-0001-0019-4496)

ПРИНЦИПИ ВІДОКРЕМЛЕНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО БАНКРУТСТВО: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Ключові слова: банкрутство, відокремлене провадження, майновий спір, принципи судочинства, принципи банкрутства, принцип автономності та підпорядкованості, концентрація спорів, судовий контроль, арбітражний керуючий, арбітраж.

Проаналізовано принципи відокремленого провадження у справах про банкрутство в Україні з наукових джерел, норм Кодексу України з процедур банкрутства та практики Верховного Суду з цього приводу. Запропоновано авторську класифікацію принципів, що регламентують визначену форму судового розгляду: загальні процесуальні принципи (верховенства права, змагальності, рівності, добросовісності), галузеві принципи банкрутства (конкурентності, колективності, процесуальної економії, санаційної спрямованості) та спеціальний принцип автономності та підпорядкованості. Обґрунтовано, що останній принцип відображає подвійний характер відокремленого провадження як самостійного процесуального блоку, що водночас підпорядкований цілям основного провадження у справі про банкрутство. Показано, що особливості процедури банкрутства зумовлюють потребу в особливому підході до регулювання процесуальних інструментів, зокрема щодо певних категорій спорів. Представлено порівняльно-правовий аналіз положень законодавства Європейського Союзу, США та Великої Британії з метою виявлення найкращих практик у сфері ранньої реструктуризації, захисту добросовісного боржника та забезпечення ефективності процедур. Запропоновано пропозиції щодо вдосконалення національного законодавства, зокрема у частині регулювання відокремлених проваджень, усунення правових колізій та посилення гарантій добросовісної поведінки учасників провадження.

Вступ. Актуальність дослідження принципів відокремленого провадження у справах про банкрутство зумовлюється необхідністю подолання правової невизначеності та суперечливості судової практики, яка виникла після набуття чинності Кодексом України з процедур банкрутства (далі КУзПБ). Відповідно до ст. 7 КУзПБ усі майнові спори, стороною яких є боржник, має розглядати господарський суд, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, але в межах спрощеного позовного (відокремленого) провадження за правилами Господарського процесуального кодексу України (ГПК України). Така процесуальна конструкція передбачає перетин принаймні двох

Цитування: Гудіма Т., Райчева С. Принципи відокремленого провадження у справах про банкрутство: теоретичні засади та напрями удосконалення. *Економіка та право*. 2025. № 2. С. 62—74. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2025.02.062>

процесів — позовного провадження та провадження у справі про банкрутство. Проте ч. 3 і 4 ст. 7 також передбачають розгляд майнових спорів, судове провадження за якими могло розпочатись за положеннями цивільного чи адміністративного судочинства. Узгодження особливостей розгляду усіх видів судового процесу у відокремленому провадженні справи про банкрутство є одним із основних векторів успішного розвитку концепції концентрації усіх майнових спорів у справі про банкрутство. Така особлива процедура розгляду майнового спору з урахуванням значного збільшення їх кількості вимагає закріплення чітких принципів функціонування цього інституту. Однак у КУзПБ є прогалини у даній площині, що може спричинювати різночитання та порушення прав сторін спору.

Відповідний аспект у контексті відокремленого провадження є ключовим як для науковців, так і практиків, адже саме принципи забезпечують узгодженість, послідовність і передбачуваність судових рішень, запобігають свавільному трактуванню правових норм та створюють ефективні орієнтири для правозастосовної діяльності. Крім того, вони допомагають визначити межі судового розсуду і уніфікувати у такий спосіб правозастосовну практику.

Важливість визначення принципів відокремленого провадження полягає також у тому, що у правозастосовній практиці досі виникають ситуації, коли подібні за сутністю справи вирішуються судами неоднаково через різні підходи до оцінювання обставин спору. З одного боку, це створює ризик порушення прав боржника та кредиторів, з іншого — ставить під сумнів принцип правової визначеності та очікування учасників процесу щодо результатів судового розгляду.

Отже, чітке формулювання та законодавче закріплення принципів відокремленого провадження у справах про банкрутство дасть можливість мінімізувати ризики неоднакового застосування закону та забезпечити справедливий і ефективний розгляд таких спорів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика принципів банкрутства привертає увагу багатьох науковців як в Україні, так і за кордоном. Відсутність єдності поглядів на коло та сутність принципів процедури банкрутства (неплатоспроможності) в українській правничій літературі призвела до появи різних кла-

сифікацій. Так, Б. Поляков [1] запропонував серед принципів банкрутства виокремити пріоритет закону, загальність процедур, збереження підприємства (якщо можливе відновлення платоспроможності) та ліквідацію майна боржника за неможливості його порятунку, державне регулювання відносин. В. Радзивілюк [2] виділила принцип реалізації відносин банкрутства у певній процесуальній формі, застосування до боржника визначених процедур, упровадження та реалізацію процедур банкрутства під контролем державних органів, визнання більшості кредиторів не їх кількістю, а розміром вимог, обмеження правочинностей боржника та незалежного керування справами боржника. Розбіжність підходів свідчить про відсутність єдиного підходу та необхідність подальших досліджень. Окремі аспекти процесу банкрутства, зокрема розгляд спорів у межах справи про банкрутство, аналізували О. Беляневич, М. Гурін, Ю. Кабенюк, Б.М. Поляков, Р.Б. Поляков та ін. Проте комплексні дослідження, присвячені саме принципам відокремленого провадження, лише починають з'являтися [3], що пояснює наукову новизну цієї теми.

Зарубіжна доктрина напрацювала фундаментальні підходи до принципів неспроможності. Міжнародні організації, зокрема Світовий банк та ЮНСІТРАЛ, сформулювали базові принципи ефективної системи банкрутства. Світовий банк у своїх принципах для ефективних режимів неплатоспроможності (*Principles for effective insolvency and creditor / debtor regimes*) наголошує на необхідності рівноправного ставлення до всіх кредиторів і своєчасного, ефективного й неупередженого розгляду справ про неплатоспроможність [4]. Ці принципи стали орієнтиром для багатьох країн, зокрема й для України, особливо під час підготовки 2019 р. нового КУзПБ. Американська правова доктрина акцентує увагу на принципах колективності кредиторів та нового старту боржника, що покладені в основу гл. 11 Кодексу США про банкрутство. Ці принципи забезпечують максимальну економічну ефективність процедури реструктуризації та консолідацію спорів за участю боржника [5]. В англо-британській традиції фундаментальним вважається принцип пропорційності (*pari passu*), за яким незабезпечені кредитори у ліквідації отримують виплати пропорційно до своїх вимог [6]. Водночас у сучасному британському праві посилюється «рятівничий»

підхід: закон про неплатоспроможність прагне за можливості зберегти бізнес боржника, якщо це забезпечить більшу вигоду для кредиторів (принцип реабілітації).

Отже, як українські, так і зарубіжні дослідники визнають основну роль принципів у побудові ефективного процесу банкрутства. Водночас немає єдності щодо їх переліку та класифікації, що обґрунтовує проведення цього дослідження.

Метою статті є визначення і детальний аналіз принципів відокремленого провадження у справах про банкрутство, а також розроблення конкретних пропозицій щодо вдосконалення нормативного регулювання та практики правозастосування.

Методологія дослідження. У статті використано комплексний методологічний підхід, що охоплює як загальнонаукові, так і спеціальні методи дослідження. Системно-структурний метод застосовано для визначення місця принципів відокремленого провадження в загальній системі процесу банкрутства. Порівняльно-правовий метод використано для аналізу міжнародного досвіду та його імплементації у національне законодавство України. Формально-юридичний метод допоміг розкрити зміст чинного нормативно-правового регулювання та практики його застосування. Метод аналізу судової практики дав змогу визначити проблемні питання та недоліки правозастосування, а також сформулювати рекомендації щодо вдосконалення законодавства.

Результати дослідження. Принципи відокремленого провадження можна охарактеризувати як керівні засади та фундаментальні положення, що визначають побудову і функціонування цієї особливої процедури всередині справи про банкрутство. Вони є похідними від загальних принципів права і принципів господарського судочинства, проте враховують специфіку банкрутства та необхідність досягнення цілей процедури — максимально можливо задоволення вимог кредиторів за збереження життєздатного бізнесу боржника (якщо це можливо). Принципи відокремленого провадження визначають, які правила є пріоритетними під час розгляду окремих спорів у межах справи про банкрутство, як взаємодіють учасники та суд та як результати таких спорів впливають на основне провадження і права учасників спору. Отже, чітке визначення і розуміння цих

принципів є передумовою належного правозастосування: вони спрямовують суддю і сторони, запобігають порушенням прав та забезпечують прогнозованість і законність процедурних рішень.

Класифікація принципів. На основі аналізу господарсько-процесуальної доктрини та законодавства принципи відокремленого провадження можна поділити на загальні (відображають загальноправові та загальнопроцесуальні засади), галузеві (характерні саме для інституту банкрутства і відокремленого провадження в ньому) та спеціальний — автономності та підпорядкованості.

До загальних принципів належать фундаментальні конституційні принципи, властиві усім формам судочинства (господарського, цивільного, адміністративного), за якими може бути розпочато розгляд майнового спору і в подальшому його продовжено у відокремленому провадженні. Це принцип верховенства права (регулювання правовідносин на підставі спеціального закону, що узгоджується із завданням захисту прав кредиторів і боржника у їх балансі, гарантія доступу до правосуддя та здійснення його належним судом, який чітко визначений законом), рівності учасників перед законом і судом (недопущення дискримінації кредиторів чи боржника, усі сторони мають рівні процесуальні можливості), змагальності (сторони мають право надавати докази і аргументи, а суд повинен об'єктивно їх оцінювати у сукупності [7]), справедливості та добросовісності (усі дії учасників та рішення суду мають відповідати вимогам добропорядності, недопущення зловживання правами). Загальні засади формують основу, на якій вибудовується процедура банкрутства, гарантують мінімальні стандарти правосуддя (право на належний судовий захист, неупередженість суду тощо) і забезпечують легітимність процесу.

Галузеві принципи — це принципи процесу банкрутства, які впливають на здійснення відокремленого провадження, відображають особливості банкрутства як колективного процесу та мету максимального задоволення вимог кредиторів. Основним серед них є принцип концентрації майнових спорів у межах справи про банкрутство. Його суть полягає в тому, що всі вимоги до боржника, які впливають на конкурсну масу, мають розглядатися тим самим господарським судом, що веде справу про банкрут-

ство [8]. Реалізація цього принципу запобігає паралельним процесам у різних судах, заощаджує час і ресурси, запобігає ризику винесення суперечливих рішень та забезпечує централізований судовий контроль за перебігом процедури банкрутства.

Наступним є принцип колективності та рівноправності кредиторів: усі кредитори боржника залучаються до єдиного процесу і мають рівні права щодо участі у ньому та отримання інформації; жоден із кредиторів (за винятком випадків, прямо передбачених законом, як-то: пріоритет забезпечених кредиторів або привілейованих вимог) не повинен мати необґрунтованих переваг. Обов'язковим учасником кожного відокремленого провадження має бути арбітражний керуючий. Права й інтереси боржника захищаються через процесуальну активність арбітражного керуючого, яка опосередковано веде до захисту права усіх кредиторів на максимальне задоволення ними своїх вимог. Цей принцип кореспондується з фундаментальною засадою *pari passu* у світовому праві, що передбачає пропорційне задоволення вимог незабезпечених кредиторів у ліквідації [6].

Важливим галузевим принципом є принцип максимального збереження активів боржника (принцип реальності результату) — усі дії у процедурі мають спрямовуватися на збереження і збільшення конкурсної маси, аби якомога більше задовольнити кредиторів. Він вимагає ефективного продажу майна для уникнення марного витрачання ресурсів, оскільки зволікання з реалізацією майна може призвести до надмірних витрат у процедурі на його збереження або перешкодити продажу активів за найвищою ціною. Цей принцип тісно пов'язаний із принципом процесуальної економії, офіційно закріпленим у ч. 4 ст. 6 КУЗПБ. Принцип потребує продуманого та обґрунтованого плану з претензійної (позовної та заявницької) роботи, що аргументує ініціювання відокремлених проваджень, чіткого контролю з боку кредиторів і суду за витратами у процедурі банкрутства, оперативної участі кредиторів, засновників і керівників боржника, арбітражного керуючого у консолідації активів боржника.

Ще одним специфічним принципом є принцип санаційної спрямованості: якщо існує можливість відновити платоспроможність боржника і зберегти його підприємницьку діяльність, процедури насамперед мають спрямовуватися

на досягнення цього (через залучення позовної роботи у санації боржника, реструктуризації боргів, мировій угоді), і лише у разі неможливості — переходити до ліквідації. Він узгоджується з сучасною концепцією *fresh start* та другої можливості для добросовісного боржника, що закріплена в законодавстві зарубіжних країн (США, країни Європейського Союзу (ЄС)) [9, 10] та прослідковується в українському законодавстві у появі можливості перейти до процедури санації не лише до стадії визнання боржника банкрутом, а й у ліквідаційній процедурі.

Нарешті, обґрунтовуючи доцільність виокремлення спеціального принципу функціонування відокремленого провадження, слід звернути увагу на особливий «механізм побудови» цієї процесуальної форми, що забезпечує досягнення її основного призначення — забезпечення повного й всебічного розгляду спорів, пов'язаних із активами і зобов'язаннями боржника, у межах справи про банкрутство. Змістовно такий механізм полягає в синергії та взаємному обмеженні трьох ключових процесуальних засад: диспозитивності, судового контролю та офіційного з'ясування обставин. Принцип диспозитивності надає сторонам можливість вільно реалізовувати свої процесуальні права (заявляти позови, відмовлятися від них, укласти мирові угоди тощо). Однак він не є абсолютним, тому що його дія врівноважується розширеними повноваженнями суду в справі про банкрутство, який здійснює судовий контроль за процедурою та забезпечує дотримання інтересів усіх учасників (зокрема не присутніх кредиторів). Третім складником є принцип офіційного з'ясування обставин, що передбачає активну роль суду у встановленні фактів навіть у змагальній процедурі, особливо з урахуванням того, що результат розгляду спору стосується не лише сторін, а й публічного інтересу — інтересів усієї сукупності кредиторів.

Взаємодія цих трьох принципів формує підґрунтя для виокремлення *спеціального принципу — автономності та підпорядкованості*. Його зміст полягає у тому, що кожен спір, який розглядається в межах справи про банкрутство, зберігає ознаки окремого процесуального блоку (власна предметна визначеність, склад учасників, судові рішення), але підпорядковується цілям і логіці основного банкрутного провадження. Принцип вимагає, щоб результати розгляду окремого спору безпосередньо врахо-

ували під час вирішення справи загалом. Так, рішення про визнання правочину недійсним чи витребування майна зумовлює зміну обсягу ліквідаційної маси та пропорцій задоволення вимог кредиторів. Такий підхід поширений і в українській судовій практиці, яка підтверджує, що суд під час розгляду спору в межах відокремленого провадження має не обмежуватись лише доказами, поданими у його рамках, а враховувати також матеріали всієї справи про банкрутство [11]. Це забезпечує цілісність правової оцінки та посилює інтеграцію результатів окремих проваджень у загальну процедуру неплатоспроможності.

Запропонована класифікація поєднує традиційні підходи і сучасні вимоги практики. Вона враховує наявні наукові напрацювання (загальні та спеціальні принципи банкрутства, які виділяли різні автори) та узгоджується з нормами чинного законодавства (ГПК України і КУзПБ). Наукова новизна запропонованого підходу полягає в системному обґрунтуванні принципу автономності та підпорядкованості як спеціального принципу відокремленого провадження у структурі принципів процесу банкрутства. Цю форму процесуального захисту вперше запропоновано розглядати не лише як технічний механізм інтеграції спорів у межах справи про банкрутство, а й явище, що характеризується особливою правовою природою — поєднанням процесуальної самостійності окремого спору з його функціональною підпорядкованістю меті основного провадження. Крім того, авторський підхід передбачає класифікацію принципів відокремленого провадження на загальні, галузеві (принципи процесу банкрутства) та спеціальний, що дає можливість точніше окреслити межі судового розсуду і забезпечити єдність підходів до оцінювання таких спорів у судовій практиці.

Судова практика та вплив на формування і застосування принципів. Судова практика відіграє істотну роль у конкретизації та реалізації принципів процесу банкрутства, включно з відокремленими провадженнями. Після набуття чинності 2019 р. новим КУзПБ Верховний Суд у складі Касаційного господарського суду сформулював низку правових позицій, що підкреслюють важливість дотримання принципів концентрації, законності та справедливості. Зокрема, наголошено, що всі спори, пов'язані з майновими вимогами до боржника, мають ви-

рішуватися в межах справи про банкрутство у відокремленому позовному провадженні за правилами ГПК України [12]. Цей підхід відповідає абз. 3 ч. 2 ст. 7 КУзПБ, що встановлює такий імператив. На практиці дотримання цієї вимоги забезпечує реалізацію принципу концентрації та унеможлиблює ситуацію, за якої різні суди по-різному вирішують долю активів боржника.

Водночас судова практика, виявляючи проблемні моменти правозастосування, впливає на удосконалення законодавства. Так, у наведеному прикладі з оспорюванням правочинів виникла неузгодженість щодо форми судового рішення: згідно з положеннями ст. 7 КУзПБ за результатами розгляду спору в межах справи про банкрутство суд ухвалює рішення, тоді як відповідно до положень ст. 42 КУзПБ (у редакції, що застосовувалась під час розгляду спору) — передбачала постановлення ухвали за заявою про визнання правочину недійсним. Ця невідповідність спричинила дискусію: чи слід вважати такий розгляд позовним провадженням (із винесенням рішення, яке набирає законної сили і може бути оскаржене в апеляційному порядку), чи окремою процедурною дією в межах справи (оформлюваною ухвалою)? Верховний Суд у своїх постановках звертає увагу на необхідність однакового підходу та фактично приймає позицію пріоритетності норми ч. 2 ст. 7 КУзПБ, тобто ухвалення повноцінного рішення суду [13], що забезпечує дотримання принципу правової визначеності та *res judicata* (остаточності судового рішення) [7]. У подальшому, на підставі Закону України від 20.03.2023 № 2971-IX, стаття зазнала змін, відповідно до яких за результатами розгляду заяви арбітражного керуючого або кредитора про визнання недійсним правочину боржника господарський суд повинен ухвалити рішення.

Іншим проявом впливу принципів на практику є використання судами доктрини зловживання правом і принципу добросовісності. Господарські суди дедалі частіше відмовляють сторонам у задоволенні вимог або клопотань, якщо встановлюють, що ті подані з недобросовісною метою, наприклад, ініціювання процедури банкрутства (неплатоспроможності) не для задоволення вимог кредиторів, а для уникнення виконання судового рішення або захисту від кредиторів (так звані фіктивні банкрутства). На засадах недопустимості зловживання

правами, які впливають із принципів законності та добросовісності у процесі банкрутства, активно розвивається напрям визнання фraudаторними угод за участю боржника.

На формування підходів українських судів значно впливає також практика Європейського суду з прав людини щодо права на справедливий суд та захист власності. Принцип верховенства права та пов'язані з ним вимоги (правова визначеність, заборона свавільності) втілюються на практиці під час розгляду справ про банкрутство: суди мотивують рішення у такий спосіб, щоб забезпечити передбачуваність наслідків для учасників. Наприклад, під час вирішення питання про включення кредиторських вимог до реєстру вимог кредиторів суди ретельно перевіряють дотримання строків і форми заяв, виконуючи принцип законності, але одночасно оцінюють, чи не буде відмова у включенні вимоги занадто суворою санкцією (з позиції справедливості). У розвитку вказаного принципу було змінено підхід під час застосування наслідків пропущення строку, встановленого для подання заяв конкурсних кредиторів. Від положень про те, що вимоги конкурсних кредиторів, заявлені після закінчення строку, встановленого для їх подання, не розглядаються і вважаються погашеними, до положень про те, що такі вимоги задовольняються у порядку черговості, встановленої цим Кодексом, і вони є конкурсними, однак не надають права вирішального голосу на зборах і комітеті кредиторів. Отже, баланс різних принципів (законності й справедливості), досягнутий саме у судовій практиці, збагачує їх розуміння, конкретизує зміст, впливає на вдосконалення законодавства.

Судова практика підтверджує також важливість принципу гласності (публічності) у процедурі банкрутства. Усі ухвали про відкриття провадження у справі про банкрутство, введення процедур і завершення процесу публікуються в офіційних джерелах (єдиний реєстр повідомлень про банкрутство), що забезпечує відкритість інформації для кредиторів та інших зацікавлених осіб. Водночас реалізація принципу гласності обмежується вимогами конфіденційності щодо комерційної та банківської таємниці боржника: суди у рішеннях зазвичай не розголошують надмірних деталей фінансового стану боржника, аби не нашкодити його діловій репутації, якщо є шанси на відновлення

діяльності. Такий баланс між відкритістю і захистом конфіденційної інформації суди визнають у кожній конкретній справі з урахуванням обставин.

Отже, практика господарських судів і Верховного Суду поступово формує сталі підходи до застосування принципів відокремленого провадження. Вона виявляє проблеми, які потребують законодавчого врегулювання (як-от згадана колізія норм КУзПБ), та підтверджує значення основних засад (концентрації, автономності й підпорядкованості, справедливості й добросовісності) у досягненні цілей процедури банкрутства.

Міжнародний досвід у контексті реалізації принципів процесу банкрутства. Для вдосконалення національного законодавства корисно проаналізувати зарубіжний досвід реалізації принципів банкрутства, зокрема в ЄС, США та Великій Британії. ЄС на рівні наднаціонального права встановив межі для транскордонних неплатоспроможностей, які ґрунтуються на принципах універсальності процедури та взаємного визнання. Регламент ЄС № 2015/848 (перегляд Регламенту 1346/2000) закріплює принцип, за яким щодо одного боржника відкривається одне основне провадження по всьому ЄС (принцип універсальності), і рішення суду цієї юрисдикції автоматично визнаються в інших державах-членах [10, 14]. Водночас враховано й принцип територіальності: у державі, де боржник має відокремлений підрозділ (установу), можуть бути відкриті вторинні (територіальні) провадження, обмежені майном на території цієї держави. Така модель дає змогу поєднати цілісність процедури (усі кредитори світу беруть участь в основному процесі за місцем центру основних інтересів боржника) із захистом локальних інтересів (через вторинні процедури для місцевих активів). Принцип рівноправності кредиторів теж імplementовано на наднаціональному рівні: іноземні кредитори в ЄС мають такі самі права, як і національні, під час подання вимог у банкрутстві іншої держави-члена [15]. Нормативні акти ЄС (директиви та регламенти) також висувають вимоги щодо ефективності й швидкості процедур, відображаючи принцип процесуальної економії. Так, Директива ЄС 2019/1023 про реструктуризацію та другу можливість зобов'язує держави впровадити інструменти для раннього втручання у фінансові труднощі борж-

ника (процедури превентивної реструктуризації), що є втіленням принципу збереження бізнесу та запобігання непотрібним ліквідаціям [16]. Отже, європейський досвід демонструє пріоритетність принципів універсальності, колективності і превентивності в сучасному банкрутному праві. Імплементация цих напрямів прослідковується, зокрема, у доповнені 2024 р. КУЗПБ третьою книгою «Превентивна реструктуризація».

США мають одну із найрозвиненіших систем банкрутства, у якій принципи чітко окреслені у структурі законодавства (Кодекс США про банкрутство) та діяльності спеціалізованих судів з питань неспроможності. Як уже зазначалося, гл. 11 Кодексу США спрямована на реорганізацію бізнесу і надає пріоритет принципу реабілітації боржника (*debtor rehabilitation*) перед ліквідацією [5]. Принцип нового старту означає, що добросовісний боржник після виконання плану реструктуризації отримує звільнення від більшості боргів, накопичених до банкрутства, аби мати можливість відновити діяльність [5]. Водночас закон захищає інтереси кредиторів через принцип справедливого та рівного розподілу (*fair and equitable distribution*) — план реорганізації має передбачати, що жоден із класів кредиторів не отримає менше, ніж отримав би у разі ліквідації (так званий тест найкращих інтересів), а старші кредитори не можуть бути примусово позбавлені пріоритету на користь молодших (принцип абсолютного пріоритету) [17, 18]. Ці правила відображають баланс між принципом рівності та принципом законності договірних прав (старші за правом вимоги кредиторів мають перевагу). Варто виокремити американський принцип концентрації юрисдикції: після подання петиції про банкрутство всі судові спори з вимогами до боржника консоліднуються у федеральному суді з питань банкрутства, що розглядає справу [5]. Це фактично аналог українського відокремленого провадження — у США воно реалізоване через інститут *adversary proceeding* (окремого судового провадження всередині справи про банкрутство для розгляду позовів, як-от оспорування угод, встановлення зобов'язань тощо). Дія принципу концентрації підсилюється автоматичною зупинкою (мораторієм) всіх позовів і стягненням проти боржника з моменту відкриття справи, тому кредитори вимушені реалізовувати свої права лише в межах банк-

рутства. У результаті досягається процесуальна економія та узгодженість судового процесу.

Велика Британія (Англія й Уельс) історично відома як юрисдикція, дружня до кредиторів, із сильними традиціями приватної автономії у процедурах неспроможності. Принцип *pari passu* в англійському праві діє як загальне правило ліквідаційного розподілу: незабезпечені кредитори отримують виплати пропорційно сумам їхніх вимог [6]. Існують винятки (наприклад, забезпечені кредитори чи статутні пріоритети на користь працівників або податкових органів), але загалом цей принцип забезпечує сприйняття процесу як справедливого для більшості кредиторів. Водночас британське право завжди віддавало перевагу гнучкості й ефективності процедур — принцип ефективності виявляється у широкому використанні позасудових механізмів урегулювання (договірні добровільні угоди з кредиторами, адміністративне управління як альтернатива судовому процесу). 2020 року у відповідь на сучасні виклики було запроваджено процедуру реструктуризаційного плану, яка дає змогу накладати план реструктуризації на класи кредиторів навіть без їх одностайної згоди (так званий *cross-class cramdown*). Вона є відображенням принципу максимізації цінності підприємства над формальним дотриманням волі кожного кредитора. В англо-американській моделі істотну роль відіграє принцип довіри до ринку: процедури будуються у такий спосіб, щоб мінімально втручатися в ринкові механізми і стимулювати самих кредиторів активно захищати свої права. Так, у процесі адміністрування кредитори можуть створювати комітети і впливати на рішення адміністратора, а суд переважно втручається лише для санкціонування основних рішень. Це відрізняється від континентальних юрисдикцій (наприклад, Франції), де навпаки: принцип судового контролю дуже сильний — суддя-комісар контролює більшість аспектів процедури, а роль кредиторів обмежена [10]. Попри ці відмінності, спільною тенденцією є прагнення забезпечити баланс інтересів: і британське, і французьке право зрештою підпорядковує процедуру цілі справедливого задоволення вимог за можливого збереження економічної цінності бізнесу.

З аналізу міжнародного досвіду можна зробити висновок, що, незважаючи на різницю правових систем, базові принципи банкрутства є

універсальними: це законність процедур, рівність і захист прав кредиторів, можливість другого шансу для боржника, прозорість і передбачуваність, оперативність і ефективність вирішення справ. Україна, реформуючи своє законодавство щодо неплатоспроможності, уже багато в чому врахувала ці стандарти (новий КУзПБ частково ґрунтується на Типовому законі ЮНСІТРАЛ і принципах Світового банку). Проте залишаються напрями, де імплементація принципів могла б бути повнішою, зокрема у сфері відокремлених проваджень, про що йтиметься далі.

Прогалини у законодавстві та проблематика реалізації принципів. Незважаючи на прогресивні нововведення КУзПБ, практика виявляє низку прогалин і колізій, що заважають повноцінній реалізації принципів відокремленого провадження. Насамперед нечітко законодавчо врегульовано процесуальний статус відокремлених спорів. У КУзПБ відсутній окремий розділ або глава, присвячені відокремленому провадженню; норми, що стосуються цього інституту, розпорошені (ст. 7, окремі положення про оспорювання правочинів, результатів аукціонів, спори про солідарну і субсидіарну відповідальність тощо). Це призводить до різночитань. Згадана вище колізія між ч. 2 ст. 7 та ч. 4 ст. 42 КУзПБ (у редакції статті до 15.04.2023) щодо виду процесу розгляду майнового спору та форми судового рішення аналогічно продовжена у постанові Верховного Суду з питання покладення на органи управління боржника солідарної відповідальності [19].

КУзПБ залишає невизначеним процесуальний режим розгляду спорів немайнового характеру, що стосуються боржника, у межах провадження у справі про банкрутство, зокрема не встановлює, чи підлягають вони розгляду господарським судом у цій процедурі. На практиці спори щодо дозвільних документів, продовження права оренди землі (майнових комплексів, обладнання), зобов'язання арбітражного керуючого видати трудову книжку, захисту ділової репутації, визнання прав інтелектуальної власності на торговельні марки, визнання недійсним рішення боржника щодо установчих документів, управлінських рішень, зміни учасників і багато інших спорів, які впливають не лише на формування ліквідаційної маси, а й результати аналізу фінансово-господарської діяльності боржника та перспектив його виведення

з процедури неплатоспроможності ще до визнання його банкрутом, підлягають розгляду в справі про банкрутство і фактично розглядаються судами. Однак скорочене формулювання про немайнові вимоги у ст. 7 КУзПБ: «спори про поновлення на роботі посадових та службових осіб боржника; спори щодо інших вимог до боржника» не відображає повноти цієї категорії спорів, передбачаючи розгляд «інших спорів» лише з вимогами «до боржника», залишаючи неврегульованими вимоги самого боржника до інших суб'єктів. Зазначене негативно впливає як на законні очікування учасників відокремленого провадження щодо можливості захисту своїх прав та інтересів у межах справи про банкрутство, так і на дотримання положення ч. 3 цієї статті щодо обов'язку іншого суду, що розглядає матеріали справи, в якій стороною є боржник, щодо спорів, зазначених у ч. 2 ст. 7, невідкладно, але не пізніше п'яти робочих днів, надіслати ці матеріали до господарського суду, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство (неплатоспроможність) для розгляду спору власне у межах цієї справи.

Інша проблема — відсутність спеціальних правил щодо арбітражних застережень та паралельних проваджень. Чинний закон не містить прямої норми про те, чи допускається арбітраж (третейський суд) для вирішення спору з боржником після відкриття справи про банкрутство. З одного боку, принципи концентрації та норми КУзПБ припускають, що такі спори мають перейти для розгляду до господарського суду, який розглядає справу про банкрутство. З іншого, Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» гарантує сторонам право передавати спори на арбітраж, а відсутність чіткої заборони може призвести до конфлікту норм. На сьогодні питання врегульоване на рівні судової практики Верховного Суду [20], яка зазначає, що прогалина у спеціальному законі не може бути приводом для заперечення права сторін на передачу спору до арбітражу через розширене тлумачення господарським судом ст. 7 КУзПБ, попри вичерпне врегулювання цього питання у ст. 4, 22, 226 ГПК України. Однак під час розгляду справ у відокремленому провадженні перед судом виникають питання щодо можливого ініціювання арбітражу для блокування або затягування банкрутства, для неправомірного подолання (обходу) персональних спеціальних економічних та інших

обмежувальних заходів (санкцій) тощо, і відсутність норми прямої дії з цього питання є прогалиною, якою можуть скористатися недобросовісні боржники або кредитори. Це порушує принцип ефективності та ставить під загрозу принцип верховенства права через можливі колізії рішень. Отже, доцільним є законодавче закріплення співвідношення між провадженням у справах про банкрутство та арбітражним розглядом спорів. Зокрема, варто передбачити норму, яка б чітко визначала неможливість ініціювання арбітражу щодо спорів, які впливають на склад і обсяг конкурсної маси після відкриття провадження у справі про банкрутство, а також визначити процесуальний механізм врахування вже ініційованих арбітражних проваджень або винесених рішень за їх результатами.

Істотним практичним викликом є тривалість процедур і завантаженість судів. Попри закріплені у законодавстві строки розгляду (наприклад, суд визначає строк, протягом якого ліквідатор зобов'язаний ліквідувати боржника; цей строк не може перевищувати 12 місяців), на практиці справи про банкрутство тривають роками. Відокремлені спори нерідко ще більше ускладнюють і сповільнюють процес — у разі оскарження великої кількості правочинів боржника ліквідація боржника не може бути завершена до остаточного вирішення всіх цих позовів.

Принцип процесуальної економії та оперативності втілений недостатньо. Причини цьому як об'єктивні (складність справ, необхідність проведення експертиз, розшук активів), так і суб'єктивні (навмисне затягування процесу сторонами, завантаженість суддів). Законодавство мало б передбачити механізми проти такого затягування. Наприклад, варто встановити жорсткіші вимоги до боржника як до обов'язкового учасника відокремленого провадження. З огляду на здійснення судом принципу судового контролю та обов'язкову участь арбітражного керуючого у відокремлених провадженнях доцільно не пропонувати стороні боржника подавати відзив, заперечення чи відповідь на заперечення, а зобов'язувати її вчинити відповідні процесуальні дії. Крім того, суд має активно застосовувати заходи відповідальності у разі невиконання цих обов'язків. Зазначене може позитивно вплинути на своєчасний і повний розгляд справ. Водночас варто врахувати критерій ма-

совості типових відокремлених проваджень, кількість яких може становити 100 і більше позовів, що розглядаються у межах однієї справи про банкрутство.

Вказані провадження здебільшого пов'язані з поточною діяльністю боржника. Така масовість типових відокремлених проваджень надмірно перевантажує розгляд справи про банкрутство, оскільки вимагає значного часового ресурсу для проведення усіх процесуальних дій саме судом, у провадженні якого знаходиться справа про банкрутство.

Це може призвести як до надмірного строку розгляду самих відокремлених проваджень, так і справи про банкрутство загалом. Доречно розглянути питання про можливість у виняткових випадках передачі типових відокремлених проваджень, пов'язаних із поточною діяльністю боржника, на розгляд іншого складу суду, тобто поза межами справи про банкрутство.

Окремо потрібно розглянути вплив надзвичайних обставин, таких як воєнний стан в Україні з 2022 р., на реалізацію принципів банкрутства. У період активних бойових дій багато процедур банкрутства були фактично (не процесуально) зупинені, що порушує принцип безперервності провадження справи про банкрутство. Запроваджено мораторій на порушення справ про банкрутство боржників у зоні бойових дій, зупинення аукціонів із продажу майна, зупинено відокремлені провадження через перебування сторони у справі (фізичної особи) у складі Збройних Сил України тощо. Ці заходи, хоч і виправдані з погляду інтересів держави, однак негативно впливають на реалізацію прав кредиторів на отримання задоволення своїх вимог, на збільшення витрат на судову процедуру та власне принцип правової визначеності. Нині вже ухвалено певні нормативно-правові акти щодо відновлення повноцінного функціонування процедур банкрутства в умовах війни та післявоєнний період (зокрема Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань провадження та застосування процедур банкрутства у період дії воєнного стану»). Важливо, аби такі зміни врахували баланс принципів: тимчасові обмеження мають бути скасовані якнайшвидше після стабілізації, щоб відновити дію загальних засад (захист прав кредиторів, законність, своєчасність судового захисту).

Насамкінець існує потреба у кращому нормативному забезпеченні принципу повноти і прозорості дій арбітражних керуючих. Закон покладає на них виконання основних функцій (розпорядження майном, реструктуризація, санація, ліквідація, реалізації майна). Принцип добросовісності та компетентності арбітражного керуючого є основоположним елементом усіх загальних і спеціальних принципів процесу банкрутства загалом та відокремленого провадження зокрема. На практиці трапляються зловживання з боку арбітражних керуючих (неповне виявлення активів, змова з окремими кредиторами чи боржником та ін.), що підриває довіру до процедури і порушує права сумлінних кредиторів і боржника. Вже зазначалось, що законодавець навіть у період воєнного стану в Україні намагається своєчасно реагувати на актуальні проблемні питання виявлення та реалізації майна неплатоспроможних суб'єктів господарювання та фізичних осіб. Однак варто так само вчасно аналізувати результати запроваджених змін і реагувати на них з метою вдосконалення. Наприклад, запроваджені законодавцем на час дії воєнного стану для кредитора та фізичної особи (боржника) преференції щодо обов'язку авансувати винагороду арбітражному керуючому на депозитний рахунок суду на можливість подання угоди з арбітражним керуючим як засобу полегшення доступу до судового захисту в поєднанні з положеннями п. 2 [7] Прикінцевих і Перехідних положень КУзПБ фактично призвели до значного збільшення відмов суду в прийнятті заяв про відкриття провадження у праві про неплатоспроможність або ж їх закриття у подальшому з огляду на спільні зловживання з боку сторін угоди. Тож очевидно є необхідність зміни підходу до регулювання цього питання задля зміцнення принципу справедливості та ефективності, адже процедура має бути більш прозорою і контрольованою.

Отже, основні проблеми реалізації принципів відокремленого провадження в Україні пов'язані з недосконалістю законодавчих норм та окремими практичними чинниками. Їх усунення є необхідним для забезпечення повної дії проголошених принципів процесу в справах про банкрутство.

З урахуванням виявлених недоліків пропонуємо низку пропозицій, спрямованих на вдосконалення нормативного регулювання та прак-

тики застосування принципів відокремленого провадження у справах про банкрутство, що полягають у необхідності:

1) визначення процесуальної конструкції відокремленого провадження в межах КУзПБ. Зокрема, доцільно внести зміни до кодифікованого акта, виділивши окремий структурний підрозділ, присвячений розгляду спорів у відокремлених провадженнях. У ньому слід дати легальне визначення відокремленого провадження (подібно до запропонованого в науці [7]) та розширити перелік категорій спорів з немайновими вимогами, що підлягають розгляду в його межах. Це підвищить визначеність і полегшить суддям застосування закону, забезпечивши принцип законності й передбачуваності;

2) регламентації співвідношення з іншими юрисдикціями. В КУзПБ доцільно передбачити імперативну норму про те, що відкриття справи про банкрутство унеможливорює або зупиняє розгляд спорів щодо майнових вимог до боржника в інших юрисдикціях, зокрема у судах загальної компетенції, господарських судах або арбітражах. Винятки з цього правила мають бути чітко окреслені законом, наприклад, у випадках, коли арбітражний розгляд дозволено за згодою арбітражного керуючого та лише у межах окремих питань, які не порушують цілісності банкрутного процесу. Така норма забезпечила б реалізацію принципу концентрації спорів у справі про банкрутство, а також запобігала б обходу вимог законодавства через договірні застереження щодо юрисдикції. Запропонований підхід узгоджується з міжнародною практикою, зокрема доктриною *automatic stay* у США та принципом універсальності провадження за центром основних інтересів боржника (*COMI*) у праві ЄС;

3) посилення відповідальності боржника як обов'язкового учасника відокремлених проваджень. Пропонується визначити обов'язок (не право!) для боржника у відокремлених провадженнях для подання заяв по суті спору з посиленням на відповідальність у разі невиконання вимоги суду. Доповнити ст. 7 КУзПБ правом суду передавати типові відокремлені провадження, пов'язані з поточною діяльністю боржника, на розгляд іншого складу суду, тобто поза межами справи про банкрутство.

Реалізація запропонованих пропозицій потребуватиме злагодженої роботи законодавця, судової влади та професійної спільноти арбіт-

ражних керуючих. Однак результатом стане більш ефективна, справедлива і передбачувана система банкрутства, що відповідає як національним потребам економіки, так і міжнародним стандартам.

Висновки. Принципи відокремленого провадження відіграють роль дороговказу для законодавця і правозастосовувача. Вони забезпечують системність і справедливість процедури банкрутства, убезпечуючи її від хаотичного або упередженого вирішення спорів. Для того, щоб принципи діяли не лише на папері, необхідні подальші кроки: удосконалення законодавчих положень, підвищення професійного рівня учасників процесу, уніфікування практики. Конкретні рекомендації: ухвалення змін до КУзПБ щодо відокремлених проваджень (чітка регламентація їх видів, порядку і наслідків), узгодження процесуальних норм з метою усунення колізій, закріплення механізмів за-

побігання зловживанням (мораторій на сторонні позови, санкції за процесуальну недобросовісність). Важливо також впроваджувати сучасні інструменти, що довели свою ефективність за кордоном (системи раннього реагування на фінансову кризу підприємства, електронні платформи), аби забезпечити принцип прозорості й максимальної консолідації та вигідної реалізації активів. Виконання цих рекомендацій сприятиме зміцненню довіри до процедури банкрутства в Україні, зменшенню зловживань та підвищенню ефективності судового захисту прав кредиторів і боржників. У кінцевому підсумку вдосконалення принципів і механізмів їх реалізації у процесі банкрутства позитивно позначиться на інвестиційному кліматі та економічній стабільності, адже прозора й справедлива система неплатоспроможності є невід'ємним елементом правової держави і розвинутої ринкової економіки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Поляков Б.М. Правові проблеми регулювання неспроможності (банкрутства): автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.04. Донецьк, 2003. 38 с.
2. Радзивілюк В. Метод, принципи та функції права банкрутства (неспроможності). *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2010. № 82. С. 23—25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Yur_2010_82_9 (дата звернення: 09.04.2025).
3. Федоренко Ю. Реалізація принципів у відокремленому провадженні. *Alfred Nobel University Journal of Law*. 2024. № 1 (8). С. 57—64. <https://doi.org/10.32342/2709-6408-2024-1-8-6>
4. Principles for Effective Insolvency and Creditor / Debtor regimes. *International Bank for Reconstruction and Development; The World Bank*. 2021. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/391341619072648570/pdf/Principles-for-Effective-Insolvency-and-Creditor-and-Debtor-Regimes.pdf> (дата звернення: 09.04.2025).
5. Chapter 11 — Bankruptcy Basics. *United States Court*. URL: <https://www.uscourts.gov/court-programs/bankruptcy/bankruptcy-basics/chapter-11-bankruptcy-basics> (дата звернення: 09.04.2025).
6. Finch V. The pari passu principle. *Corporate Insolvency Law: Perspectives and Principles*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. P. 599—627. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139175395.015>
7. Антошук С.І. Щодо поняття та правової природи відокремленого провадження у процедурі банкрутства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2021. № 54. С. 34—38. <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2021.54.2.8>
8. Поляков Р. Проблеми формування галузі права та законодавства про банкрутство (неплатоспроможність). *Право України*. 2024. № 1. С. 141—155. <https://doi.org/10.33498/louu-2024-01-141>
9. Anapolsky J. Chapter 11 Bankruptcy: What Is It and What Happens Next? *Toptal*. 2017. URL: <https://www.toptal.com/finance/bankruptcy/chapter-11-bankruptcy-what-is-it> (дата звернення: 09.04.2025).
10. Cross-border insolvency law in the EU. 2013. URL: <https://epthinktank.eu/2013/02/27/cross-border-insolvency-law-in-the-eu> (дата звернення: 09.04.2025).
11. Постанова Верховного Суду від 21.11.2019 у справі № 911/2548/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86039080> (дата звернення: 09.04.2025).
12. Постанова Верховного Суду від 12.01.2021 у справі № 916/97/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94320560> (дата звернення: 09.04.2025).
13. Постанова Верховного Суду від 01.02.2022 у справі № 922/313/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103127681> (дата звернення: 09.04.2025).
14. Regulation (EU) 2015/848 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015 on insolvency proceedings (recast). *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2015/848/oj/eng> (дата звернення: 09.04.2025).
15. Principles for Effective Insolvency and Creditor / Debtor Regimes. *The World Bank*. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/518861467086038847/pdf/106399-WP-REVISED-PUBLIC-ICR-Principle-Final-Hyperlinks-revised-Latest.pdf> (дата звернення: 09.04.2025).

16. Directive (EU) 2019/1023 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 on preventive restructuring frameworks, on discharge of debt and disqualifications, and on measures to increase the efficiency of procedures concerning restructuring, insolvency and discharge of debt, and amending Directive (EU) 2017/1132 (Directive on restructuring and insolvency). *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/1023/oj/eng> (дата звернення: 09.04.2025).
17. What is the Absolute Priority Rule (APR)? URL: <https://www.wallstreetprep.com/knowledge/absolute-priority-rule-apr-priority-of-claims-waterfall> (дата звернення: 09.04.2025).
18. Fournier D., Meltzer E., Listwak K., Remington T.L. What is the Absolute Priority Rule and How Does it Affect Payment on My Claim in Chapter 11 Bankruptcy? *Troutman*. 2024. URL: <https://www.troutmanfinancialservices.com/2024/01/what-is-the-absolute-priority-rule-and-how-does-it-affect-payment-on-my-claim-in-chapter-11-bankruptcy/> (дата звернення: 09.04.2025).
19. Про покладення солідарної відповідальності на керівника боржника: Постанова Верховного Суду від 04.09.2024 у справі № 908/3236/21. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122021182> (дата звернення: 09.04.2025).
20. Про визнання недійсним договору та відшкодування збитків: Постанова Верховного Суду від 04.09.2024 у справі № 911/2977/21 (911/3687/21). *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109645627> (дата звернення: 09.04.2025).

Надійшла 11.04.2025

REFERENCES

1. Poliakov B.M. *Pravovi problemy rehulivannia nespromozhnosti (bankrutstva): avtoref. dys. ... d-ra yuryd. nauk*. Donetsk, 2003. 30 p. [in Ukrainian].
2. Radzyviliuk V. Metod, pryntsyipy ta funktsii prava bankrutstva (nespromozhnosti). *Visnyk Kyivskogo natsionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Yurydychni nauky*. 2010. No. 82. P. 23-25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Yur_2010_82_9 [in Ukrainian].
3. Fedorenko Yu. Realizatsiia pryntsyipiv u vidokremlenomomu provadzhenni. *Alfred Nobel University Journal of Law*. 2024. No. 1 (8). P. 57-64. <https://doi.org/10.32342/2709-6408-2024-1-8-6> [in Ukrainian].
4. Principles for Effective Insolvency and Creditor/Debtor Regimes. *International Bank for Reconstruction and Development; The World Bank*. 2021. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/391341619072648570/pdf/Principles-for-Effective-Insolvency-and-Creditor-and-Debtor-Regimes.pdf>
5. Chapter 11 — Bankruptcy Basics. *United States Courts*. URL: <https://www.uscourts.gov/court-programs/bankruptcy/bankruptcy-basics/chapter-11-bankruptcy-basics>
6. Finch V. The pari passu principle. *Corporate Insolvency Law: Perspectives and Principles*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. P. 599-627. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139175395.015>
7. Antoshchuk S.I. Shchodo poniattia ta pravovoi pryrody vidokremlenoho provadzhennia u protseduri bankrutstva. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriia «Yurysprudentsiia»*. 2021. No. 54. P. 34-38. <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2021.54.2.8> [in Ukrainian].
8. Poliakov R. Problemy formuvannia haluzi prava ta zakonodavstva pro bankrutstvo (nespromozhnist). *Pravo Ukrainy*. 2024. No. 1. P. 141-155. <https://doi.org/10.33498/louu-2024-01-141> [in Ukrainian].
9. Anapolsky J. Chapter 11 Bankruptcy: What Is It and What Happens Next? 2017. *Toptal*. URL: <https://www.toptal.com/finance/bankruptcy/chapter-11-bankruptcy-what-is-it>
10. Cross-border insolvency law in the EU. 2013. URL: <https://epthinktank.eu/2013/02/27/cross-border-insolvency-law-in-the-eu>
11. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 21.11.2019 u spravi No. 911/2548/18. *Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86039080> [in Ukrainian].
12. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 12.01.2021 u spravi No. 916/97/20. *Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94320560> [in Ukrainian].
13. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 01.02.2022 u spravi No. 922/313/20. *Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103127681> [in Ukrainian].
14. Regulation (EU) 2015/848 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015 on insolvency proceedings (recast). *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2015/848/oj/eng>
15. Principles for Effective Insolvency and Creditor / Debtor Regimes. *The World Bank*. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/518861467086038847/pdf/106399-WP-REVISED-PUBLIC-ICR-Principle-Final-Hyperlinks-revised-Latest.pdf>
16. Directive (EU) 2019/1023 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 on preventive restructuring frameworks, on discharge of debt and disqualifications, and on measures to increase the efficiency of procedures concerning restructuring, insolvency and discharge of debt, and amending Directive (EU) 2017/1132 (Directive on restructuring and insolvency). *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/1023/oj/eng>
17. What is the Absolute Priority Rule (APR)? URL: <https://www.wallstreetprep.com/knowledge/absolute-priority-rule-apr-priority-of-claims-waterfall>

18. Fournier D., Meltzer E., Listwak K., Remington T.L. What is the Absolute Priority Rule and How Does it Affect Payment on My Claim in Chapter 11 Bankruptcy? *Troutman*. 2024. URL: <https://www.troutmanfinancialservices.com/2024/01/what-is-the-absolute-priority-rule-and-how-does-it-affect-payment-on-my-claim-in-chapter-11-bankruptcy/>
19. Pro pokladennia solidarnoi vidpovidalnosti na kerivnyka borzhnyka: Postanova Verkhovnoho Sudu vid 04.09.2024 u spravi No. 908/3236/21. *Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122021182> [in Ukrainian].
20. Pro vyznannia nediisnym dohovoru ta vidshkoduвання zbytkiv: Postanova Verkhovnoho Sudu vid 04.09.2024 u spravi No. 911/2977/21 (911/3687/21 *Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109645627> [in Ukrainian].

Received 11.04.2025

Tetiana HUDIMA,

Dr. Sci. (Law), Senior Research, Deputy Head of the Department of Problems of Modernization of Commercial Law and Legislation State Organization “V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research of the NAS of Ukraine”, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0003-1509-5180

Svitlana RAICHEVA,

PhD Student (081 Law)
State Organization “V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research of NAS of Ukraine”, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0009-0001-0019-4496

PRINCIPLES OF SEPARATE PROCEEDINGS IN BANKRUPTCY CASES: THEORETICAL FOUNDATIONS AND DIRECTIONS FOR IMPROVEMENT

This article presents a systematic legal analysis of the principles governing separate proceedings within bankruptcy cases in Ukraine. Based on an examination of legal doctrine, the Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures, and case law of the Supreme Court, the author proposes an original three-tier classification of relevant principles: general legal and procedural principles (such as the rule of law, equality, adversarial process, and good faith); sector-specific principles of bankruptcy law (including the concentration of disputes, collectivity, procedural economy, and rehabilitative focus); a special principle of autonomy and subordination, which reflects the dual nature of separate proceedings — autonomous in procedure but functionally subordinated to the goals of the primary bankruptcy case.

The research emphasizes that while general procedural principles continue to operate in bankruptcy proceedings, the specific nature and goals of insolvency law — fair and proportional satisfaction of creditors' claims with minimal loss of value — require the application of unique legal approaches. Based on the case law of the Supreme Court of Ukraine, the article identifies both established principles and problematic issues hindering their effective implementation, including legislative gaps and inconsistency in interpretation.

A comparative analysis of EU, UK, and US legislation demonstrates that Ukraine is moving in line with international standards but still requires refinement to ensure greater procedural efficiency and legal certainty. In particular, the study highlights the need to regulate separate proceedings in greater detail within national legislation, to harmonize procedural rules, and to implement safeguards against procedural abuse. Practical recommendations include the introduction of mechanisms for early restructuring, enhanced creditor protection, and the adoption of digital solutions for asset sales. The conclusions of this article may serve as a basis for legislative improvements and the development of coherent judicial practice in the field of bankruptcy, contributing to legal stability and economic resilience.

Keywords: bankruptcy, separate proceeding, property dispute, principles of judicial procedure, principles of bankruptcy, principle of autonomy and subordination, concentration of disputes, judicial oversight, insolvency practitioner, arbitration.